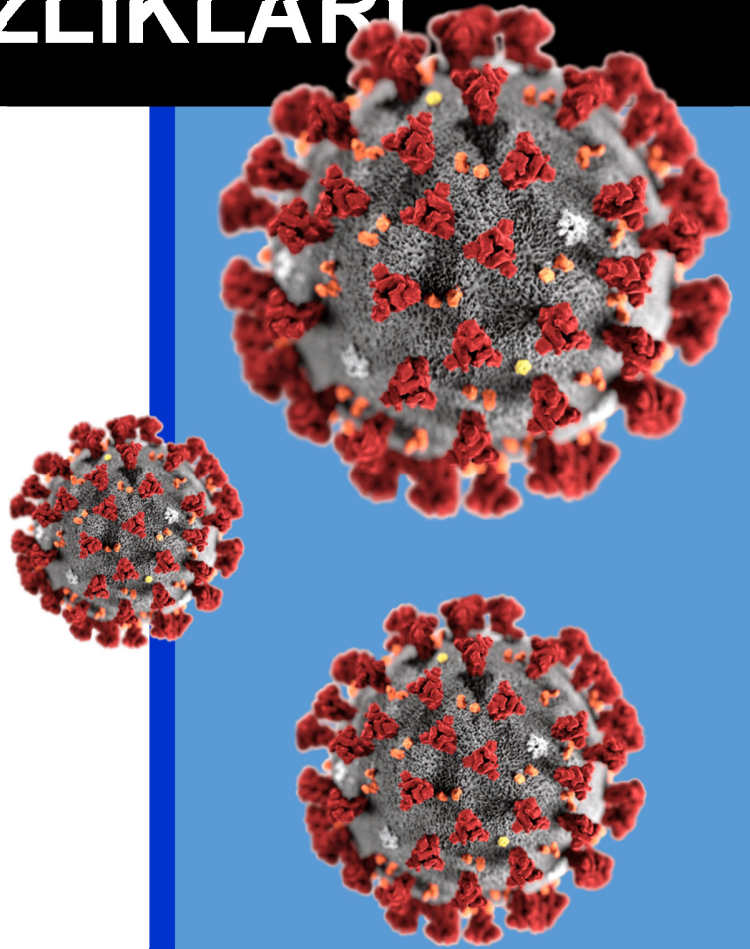

COVID – 19 SALGINI VE HAEMOGLOBİN RAHATSIZLIKLARI

**Uluslararası Talasemi
Federasyonu'nun küresel
hasta topluluğuna katkısı**

Versiyon III (Güncellenmiş)

**Çevirmenler: Ahmet Varoğlu,
Sertunç Tuncel (TIF Uzman Hasta
Paneli Üyeleri)**

Katkıda Bulunan Kişilerin Listesi

Bu broşürdeki bilgiler aşağıdaki kişiler tarafından toparlanmıştır:

- Cappelini Maria Domenica, Haematoloji Profesörü, TIF'ın Uluslararası Danışmanlar Paneli üyesi
- Eleftheriou Perla, Danışman Haematolojist, TIF'ın Uluslararası Danışmanlar Paneli üyesi
- Piga Antonio, Pediatri Profesörü, TIF'ın Uluslararası Danışmanlar Paneli üyesi
- Porter John, Haematoloji Profesörü, TIF'ın Uluslararası Danışmanlar Paneli üyesi
- Taher Ali, Tıp, Haematoloji & Onkoloji Profesörü, TIF'ın Uluslararası Danışmanlar Paneli üyesi
- Telfer Paul, Danışman Haematolojist, TIF'ın Uluslararası Danışmanlar Paneli üyesi

ve

- Angastiniotis Michael, Pediatrist, Uluslararası Talasemi Federasyonu Medikal Danışmanı
- Eleftheriou, Androulla, Yönetici Direktör, Uluslararası Talasemi Federasyonu

Giriş

SARS-CoV-2 enfeksiyonu haemoglobin rahatsızlıkları bulunan hastalar özelinde zorluklar ve tehlikeler göstermektedir. Virus, esas olarak solunum sistemi üzerinde nasofarenksal belirtilerden başlayarak, tam bir zatürreye dönüşebilecek şekilde etkisini göstermektedir. COVID-19 enfeksiyonuna maruz kalmış bir kişide 14 gün içerisinde aşağıdaki belirtiler gelişebilir:

- Öksürük
- Nefes almada zorlanma
- Yüksek Ateş

Bu belirtiler soğuk algınlığı ve grip durumunda da oluşabileceğinden, ilgili kişinin gerçekten belirtilen enfeksiyondan enfekte olup olmadığını anlamak zordur. Herhangi bir kişide bu belirtilerin gelişmesi durumunda, her ihtimale karşı, belirtiler yatışıncaya kadar evde kalmalıdır. Belirtilerde uzama veya kötüleşme olursa, doktorlardan telefon aracılığı ile tavsiye istenir.

Genellikle, bu tarz enfeksiyonlarda zayıflamış bağışıklık sistemi olanlar, yaşlı insanlar, ve diyabet, kanser ve kronik akciğer hastalığı olanlar ağır belirtiler gösterirler. Çocukların diğer yaş gruplarından daha fazla etkilendiği ile ilgili bir kanıt yoktur – çocuklarda çok az sayıda vaka rapor edilmiştir. Enfekte olan kişilerin çoğunluğu (80% civarı) hastalığı hafif geçirir ve iyileşir fakat diğer kişiler için daha şiddetli olabilir. Çoğu ölüm, yoğun bakım ve solunum desteği gerektiren solunum komplikasyonları kaynaklı olmasına rağmen, aşırı iltihapik tepki ve çoklu organ yetmezliği bazı vakalarda yaygın olabilir.

Şu ana kadar haemoglobin rahatsızlığı olan kişilerde çok az enfekte olmuş hasta kaydedilmiştir. Bu kişiler hakkında yapılabilecek herhangi bir açıklama spekülasyon olarak nitelendirilebilir; fakat virüsün hızlı yayılması da göz önünde bulundurularak, bu rahatsızlığı bulunan kişilerdeki faktörlerin belirtilen enfeksiyon karşısında zayıf olabileceği gerçeği dikkatli düşünülmesi gerekmektedir. TIF, bu risklerle ilgili sağlık servislerinin bilgilendirilmesi gerektiğini ve hemoglobin rahatsızlığı olan kişilerin uyarılarak ekstra önlem almalarının sağlanması gerektiğine inanmaktadır.

Haemoglobin rahatsızlıkları genellikle solunum durumları ile ilişkilendirilmez. Fakat kalp, akciğer ve bağışıklık sistemi komplikasyonları bu rahatsızlığı olan kişilerde bulunabilir ve SARS-CoV-2 pozitif bir hastada ciddi komplikasyonları tetikleyebilir.

Orak hücre hastalığı

Bu nedenlerle risk grubunda olanlardan biri de orak hücre hastalığı olan kişilerdir. Bu rahatsızlığı olan kişilerin ciddi komplikasyonlarından ve ölüm sebeplerinden biri de çoğu zaman solunum enfeksiyonlarından tetiklenen akut göğüs sendromudur.

Orak Hücre hastaları genel nüfusla karşılaştırıldığında, viral enfeksiyonlar dahil, akut pulmoner komplikasyonlarda yüksek risktedirler. Örnek olarak, orak hücre hastası çocuklarda, iki grip sezonundaki (2003-2005) dört eyalette (Kaliforniya, New York, Maryland, ve Florida) idari kayıtlar incelenmiştir. Çoğunlukla, orak hücre hastası çocuklar, orak hücre hastası olmayan çocuklara oranla, 56 kat daha sıklıkla hatanelik oldular ve orak hücre hastalığı olan çocuklarda oranlar kistik fibrozis olan çocuklara oranla iki kat daha fazladır¹.

SARS-CoV-2 enfeksiyonu, enfekte olmuş hastalarda ciddi komplikasyonları tetikleyebilir ve bu sebepten ötürü tedaviyi sağlayan doktorların özel olarak tetikte bulunması gerekmektedir. Bunun yanında, solunum enfeksiyonu kaynaklı herhangi bir hipoksi, susuzluk veya asidoz, vazo-oklusiv krizi tetikleyebilir (akut göğüs sendromu da dahil). Pulmoner hipertansiyon ve böbrek hastalığı gibi altta yatan koşullar da virüsü bulaşmaları halinde hastaların kötü olmasını sağlayabilir.

Hidroksikarbamit (Hidroksiüre):

Myelosupresyon ile bir ilişkisi olmadığı sürece, hidroksikarbamit kullanımının COVID-19 riskini artırdığı ile ilgili bir kanıt yoktur. Hastalara iyi sağlık durumunu korumaları ve hastanelik olmamaları için normal doz hidroksikarbamit kullanımına devam etmeleri tavsiyesi verilmelidir. Durum daha stabil hale gelene kadar sürekli yapılan flebotomi kaynaklı hastane ziyaretlerini azaltmak için rutin hidroksikarbamit kullanımına başlama veya doz eskalasyonu yapılması tavsiye edilebilir. Durumu stabil olan hastalar için kan takip aralığını artırmak mantıklı olabilir.

¹ *Bundy DG, Strouse JJ, Casella JF, Miller MR. Burden of Influenza-Related Hospitalizations Among Children With Sickle Cell Disease. Pediatrics. 2010; 125 (2) 234-243; DOI: <https://doi.org/10.1542/peds.2009-1465>*

Hiçbir durumda, hastlar, tedavi eden doktora danışmadan veya tavsiye almadan, hali hazırda bulunduğu tedavi protokol veya protkollerini durdurma kararı vermemelidir.

Şu andaki tavsiye, tedavi eden doktorun ve ulusal ve uluslararası Kılavuzlar ışığında tedavi ve takipe devam etmesidir².

² <https://www.sicklecellsociety.org/wp-content/uploads/2018/05/Standards-for-the-Clinical-Care-of-Adults-with-Sickle-Cell-in-the-UK-2018.pdf> , <https://www.sicklecellsociety.org/paediatricstandards/> and <https://thalassaemia.org.cy/publications/tif-publications/>

Talasemi

Talasemi hastalarının akciğer enfeksiyonu geçirme riski orak hücre hastaları ile aynı değildir fakat, özellikle yetişkinlerde, kalp hastalığı, pulmoner hipertansiyon, karaciğer hastalıkları, diyabet ve şiddetli demir yükü gibi altta yatan sebeplerden virüsün getirdiği komplikasyonlara karşı savunmasız hale gelebilirler. Bu tarz komplikasyonlar talasemi majörde olabilir ancak transfüzyon gerektirmeyen talasemi hastalarında da oluşabilir – bundan dolayı her bir vaka kategori ile değil ayrı ayrı değerlendirilmelidir³.

Çoğu zaman fark edilmeyen bir endokrin komplikasyonu, adrenal bezlerdeki yavaşlıktır (adrenal hipofonksiyon) ve teşhis konulmamış olabilir. Ciddi bir enfeksiyon oluşması durumunda, enfeksiyonun etkilerinin limitlenmesi tehlikeye düşebilir. Virüs ile enfekte olmuş bir talasemi hastasını tedavi ederken bu olasılığı ve düşük doz glukokortikoid desteği yapılması göz önünde bulundurulmalıdır. Fakat kortikosteroidler, SARS-CoV ve MERS-CoV enfeksiyonlardaki viral RNA'nın solunum borusundan temizlenmesini yavaşlatıp, komplikasyon oranını artırdığı hesaba katılmalıdır⁴.

³ <https://thalassaemia.org.cy/publications/tif-publications/>

⁴ Russell CD, Millar JE, Baillie JK. Clinical evidence does not support corticosteroid treatment for 2019-nCoV lung injury. *Lancet*. 2020 Feb 15;395(10223):473-475.

Kan transfüzyonu

Şu ana kadar corona virüsün, bağışlanmış bir kandan bulaştığına dair bir kanıt bulunmamaktadır.

Salgın sırasında görülebilen tehlike, donörlerin kan bağışlamadaki isteksizliği veya enfeksiyon kaynaklı kan transfüzyonlarındaki azalmadır. Kan kıtlığı, uluslararası, ulusal ve yerel kan yetkilileri, sivil toplum örgütleri ile görüşülmesi gereken bir konu olup, halka site/servisleri aracılığı ile bilgi ve yol gösterilmektedir. (Ör. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC), Gelişen Transfüzyon ve Uluslararası Hücre Tedavileri (AAAB , eski adıyla Amerikan Kan Bankaları Birliği), Avrupa Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (ECDC), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Uluslararası Kan Transfüzyonu Derneği (ISBT) ve Uluslararası Talasemi Federasyonu (TIF)).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), uluslararası üye ülkelerine salgın hastalık dönemlerinde kan yokluğunun nasıl adresleneceği ile ilgili çözümler/araçlar ve tavsiyeler sağlamıştır⁵. Uluslararası Talasemi Federasyonu (TIF), COVID-19 salgını ve kan arzına olan etkileri ile alakalı Avrupa ve Global durumunun takibi konusunda Dünya Sağlık Örgütü ve diğer ulusal ve uluslararası Kan ile ilgili Resmi Kurumlarla sürekli yakın iletişim halindedir. (Referanslarda bulunan siteler, size çok yararlı bilgiler sağlar)

⁵ WHO, *Protecting the Blood Supply During Infectious Disease Outbreaks, Guidance for National Blood Services* ⁶
FDA U.S. Food & Drug Administration <https://www.fda.gov/vaccines-blood-biologics/safety-availabilitybiologics/updated-information-blood-establishments-regarding-novel-coronavirus-outbreak>
South China Morning Post <https://www.scmp.com/news/china/society/article/3075567/people-blood-type-maybe-more-vulnerable-coronavirus-china-study>
Joint United Kingdom Blood Transfusion and Tissue Transplantation Services Professional Advisory Committee Canadian Blood Services <https://www.transfusionguidelines.org/dsg/wb/guidelines/coronavirus-infection> <https://blood.ca/en/covid19> <https://www.ecdc.europa.eu/en> <https://www.cdc.gov/>

TIF, üye hasta derneklerine kendi Ulusal Transfüzyon Servisleri (BTS), Tedavi sağlayan Doktorlar ve Ulusal Sağlık Otoriteleri (NHA) ile aşağıdakileri sağlamak için yakın çalışmayı tavsiye eder/önerir:

- i. Kan donörlerine, güvenli kan bağıışı ortamları sağlanması koşuluyla kan bağıışmalarını desteklemek. BTS ve NHA kan donörleri için aşırı kalabalığın engellenmesi, randevu ile kan bağıışı ve mobil araçların küçük sayıda donör gruplarına servis verebileceği bir yere ziyaret sağlayacağı bir ortam vaat etmelidir.
- ii. BTS ve NHA kan donörlerinin kan verebilmesi için mevcut ve yeni mobil servislerin geliştirilmesi için elinden geleni yapmalıdır.
- iii. Transfüzyondan virüs geçtiğine dair herhangi bir kayıt bulunmamasına rağmen, gereken yerlerde kan güvenliğini sağlamak için kan donörlerinin anket soruları yenilenmeli ve güncellenmelidir.
- iv. Donörlerin kendi istekleriyle erteleme yapabilmeleri için de bu viral enfeksiyonun belirtileri, riskleri ve alınması gereken önlemler ile ilgili hastalara ve halkın geneline güvenilir ve güncel bilgi yaymaya devam edilmesi gerekmektedir.
- v. Yeni donör havuzu yaratılması ve/veya mevcut donör havuzunun aile üyeleri ve arkadaşlar ile güçlendirilmesi için inisiyatif başlatılmalıdır. Bu havuzlarda bulunması desteklenen kan donörlerinin geçmişlerinin tutulabilmesi için araç, anket veya başka yollar geliştirilmesi önemlidir. Hastaların çoğunluğunun ve az bulunan kan gruplarının kapsanması için farklı havuzlardan çeşitliliğe odaklanması önemlidir.

WHO ve TIF'ın ciddi durumlarda kan yokluğuna sebebiyet verse de her zaman gönüllü, ücret karşılığı olmayan kan bağışı uygulamalarına odaklanmış ve savunuculuğunu yapmış olmasına rağmen ne yazık ki hayatı hayat boyu kan almaya bağlı olan hastalarımız için bize başka bir silah bırakmamıştır. Fakat, hiçbir koşul altında, ücret karşılığı kan bağışı desteklenmemeli hatta düşünülmemelidir.

Splenektomi

Özellikle yaşı grupta bulunan talasemi hastaları çoğunlukla splenektomi olmuştur ve orak hücre hastalarının da splenektomiye benzer durumları bulunmaktadır (fonksiyonel hiposplenizm veya aspleni). Bu da tüm hastaları bakteriel enfeksiyona savunmasız hale getirip, hayati tehlike oluşturacak sepsis durumunu tetikleyebilir. Virüs ile enfekte olmuş kişiler, ikincil bakteriyel enfeksiyonlar geliştirebilirler.

Tavsiyeler

1. Öksürük, yüksek ateş, yorgunluk veya solunum hastalığına işaret eden başka belirtiler gösteren hastalarda COVID-19 testi yanında diğer solunum kaynaklı viral patojenlerin testinin yapılması.
2. COVID-19 şüphesi ya da testi postif olan hastalarda, kişinin geçmişine tamamıyla hakim, tedavisini sağlayan doktor ile telefon aracılığı ile ivedilikle iletişime geçmek gerekmektedir. Zaten çoğu ülkeler süpheli belirtiler oluşması durumunda nasıl ve kime durum ile ilgili bilgi verileceğinin talimatlarını verdiler. Etkilenmiş kişi, diğer hastaları ve sağlık çalışanlarını riske atmamak için, hiçbir şekilde hemoglobinopati merkezine veya acil servise gitmemelidir. Yetkililer, hemoglobinopati hastaları için bu süreci geliştirmişlerdir veya geliştirme sürecindedirler (TIF şu anda bu süreç üzerinde çalışmaktadır); ilk aşama kişinin kendini tecrit (izole) etmesi ve klinik durumuna göre spesifik prosedürleri uygulamasıdır. Eğer mümkünse, kişinin tüm aile üyeleri ve son zamanlarda iletişim halinde olduğu kişiler de COVID-19 testinden geçirilmelidir.
3. Solunum belirtileri gösteren tüm orak hücre ve talasemi hastalarının, göğüs filminin (X-ray) alınması gerekmektedir. Bunun yanında, vazo-oklusiv kriz geçirmesi sebebiyle gelen hastaların da göğüs filminin (X-ray) alınması gerekmektedir.
4. Eğer orak hücre hastasının göğüs filminde COVID-19 bulunursa veya sızma belirtisi gözükürse bu ACS (Akut Göğüs Sendromu) belirtisi olabileceğinden, hastaların yoğun bakıma kaldırılması ve ACS (Akut Göğüs Sendromu) ile ilgili belirlenen ulusal ve uluslararası talimatlara uygun tedavi edilmesi gerekmektedir. Benzer bir şekilde, COVID-19 ile enfekte olmuş talasemi hastaları da daha fazla takip için hastaneye kabul edilmesi ve gerekmesi durumunda yoğun bakıma kaldırılması gerekmektedir. Kişinin tedavisini sağlayan hematolojist/doktora da bilgi verilmesi ve hem yoğun bakımda bulunan sağlık çalışanları hem de COVID-19 tedavisini sağlayan doktorla yakın işbirliği içine çalışması gerekmektedir.
5. COVID-19 ile enfekte olmuş orak hücre hastalarında Akut Göğüs Sendormu yönetimi aşağıdakileri içerir:
 - a) Erken değişim transfüzyonu
 - b) Geniş spektrumlu antibiyotikler – MRSA kapsamı, atipikler, pnömokok
 - c) Plazmaferezden yarar sağlanabilir

d) Yüksek doz steroidler düşünülebilir (COVID-19 tedavisinde açıkça yardımcı

olmamasına rağmen)

e) Pediatrik veya Yetişkin Pulmonere ve Haematolojiye danışmak

Önemli Not!

Özellikle talasemide (transfüzyona bağlı veya bağlı olmayan) coronavirüsün etkileri ve sonuçları şu ana kadar iyi tanımlanmamış veya bilinmemektedir ve coronavirüs pozitif olan hastaların, yoğun bakımda veya diğer hastane bölümlerinde veya karantinada, klinik çıktıların titiz gözlem ve çok kapsamlı, detaylı bir raporlama yapıldığından emin olunmalıdır.

Bu tarz bir aksiyon, enfekte olmuş hastalarda yaşanabilecek çeşitli potansiyel komplikasyonların daha iyi yönetilmesine ve bunun yanında çok önemli olarak bu özel grupta bulunan hastalarda enfeksiyondan kaynaklı oluşabilecek sonuçların daha iyi anlaşılması için diğer tedavi sağlayan doktorlara da paylaşılıp destek olunduğundan emin olunmasını sağlayacaktır.

Zaten TIF, COVID-19 sınırlı tanısı konmuş hemoglobin rahatsızlığı olan kişilerde klinik çıktıları hakkında onaylanmış ve güvenilir bilgi toplamak için uluslararası medikal uzmanlar ile işbirliği halinde anket geliştirmektedir. İlgili anket TIF'ın web sayfasına, sosyal medya hesabına yüklenecek ve üyelerine dağıtımı yapılacaktır – Ulusal Talasemi Dernekleri ve tedavi sağlayan doktorlar ve sonuçta da uluslararası kayıt tutan medikal uzmanlara bağlanacaktır.

Detaylı bilgi ve düzenli güncellemeler için lütfen TIF'ın web sayfasını ve sosyal medya hesaplarını takip ediniz.

İhtiyati tedbirler

Temel bilgiler

SARS-CoV-2 enfeksiyonu ile ilgili yayılım hızını azaltmak, ve enfeksiyondan şüphe edilmesi halinde yapılması gerekenler ile ilgili talimatlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Yerel ve ulusal talimatlar dürüstçe uygulanmalıdır.

Ulusal Sağlık Komitelerinin belirlediği talimatlara ve tavsiyelere uymak kritik önem taşımaktadır. Hastalar, virüse maruz kalma ve bulaşma yolları ile ilgili tam farkındalığa sahip olmalıdır.

Virüsün yayılımını durdurmak için genel olarak uygulanması gereken kurallar:

- ✓ düzenli ve düzgün el yıkama (en az 20 saniyenin de üzerinde) – sabun ve su ile, veya el yıkama için gerekli tesisler mevcut değil ise alkol bazlı dezenfektanlar kullanarak. Bunun özellikle toplu taşımacılık kullanımından sonra yapılması önemlidir.
- ✓ öksürme veya hapşırma sırasında mendil kullanmak, kullandıktan sonra mendili çöpe atmak. (Yakala, Çöpe at, Öldür)
- ✓ kendini iyi hissetmeyen kişiler evde kalmalı ve işe veya eğitim veya çocuk bakımı yapılan yerlere gitmemesi gerekmektedir.
- ✓ gerçekten zorunlu olmadıkça insanlarla görüşmeyiniz.
- ✓ kişilerarası ilişkileri sınırlandırınız.
- ✓ diğer insanlarla konuşurken en az 2 m mesafe bırakınız.
- ✓ gözlerinize, burnunuza ve ağızınıza, yıkanmamış ve dezenfekte edilmemiş elinizle dokunmayınız.
- ✓ TV kontrolleri, mobil ve sabit telefon gibi kullandığınız veya temas ettiğiniz yüzeyleri antibakteriyel sabun/sprey ile dezenfekte ediniz.

COVID-19

CORONAVIRUS DISEASE

Share Facts About COVID-19

Know the facts about coronavirus disease 2019 (COVID-19) and help stop the spread of rumors.

FACT
1

Diseases can make anyone sick regardless of their race or ethnicity.

People of Asian descent, including Chinese Americans, are not more likely to get COVID-19 than any other American. Help stop fear by letting people know that being of Asian descent does not increase the chance of getting or spreading COVID-19.

FACT
2

Some people are at increased risk of getting COVID-19.

People who have been in close contact with a person known to have COVID-19 or people who live in or have recently been in an area with ongoing spread are at an increased risk of exposure.

FACT
3

Someone who has completed quarantine or has been released from isolation does not pose a risk of infection to other people.

For up-to-date information, visit CDC's coronavirus disease 2019 web page.

FACT
4

You can help stop COVID-19 by knowing the signs and symptoms:

- Fever
- Cough
- Shortness of breath

Seek medical advice if you

- Develop symptoms

AND

- Have been in close contact with a person known to have COVID-19 or if you live in or have recently been in an area with ongoing spread of COVID-19.

FACT
5

There are simple things you can do to help keep yourself and others healthy.

- Wash your hands often with soap and water for at least 20 seconds, especially after blowing your nose, coughing, or sneezing; going to the bathroom; and before eating or preparing food.
- Avoid touching your eyes, nose, and mouth with unwashed hands.
- Stay home when you are sick.
- Cover your cough or sneeze with a tissue, then throw the tissue in the trash.

CS11466-4 8/26/2018

For more information: www.cdc.gov/COVID19

Enfekte olmuş veya herhangi bir solunum belirtisi göstermiş (hafif olsa da) bir kişiyle teması olduğu endişesi olması durumunda (kan transfüzyonu, kırmızı hücre değişimi, Testosterone enjeksiyonu, Bifosfonat enjeksiyonu ve diğer sebepler) hastanede rutin tedavileri bulnunan hastaların servis sağlayıcılarını uyarması çok önemlidir.

Tedavi merkezi triaj planlaması yapmalı ve hastalara ertelenmesi mümkünse erteleme, kişisel tecrit (izolasyon) konusunda ve eğer COVID-19 testi yapılması gerekiyorsa nasıl yapılacağı ile ilgili tavsiye vermelidir. Bunun sebebi enfekte olmuş kişilerin ortak alanları (özellikle kemoterapi gören kanser hastalarının) kullanmasını engellemektir. Eğer enfekte olmuş hastanın kan transfüzyonunu veya diğer tedavilerini ertleme şansı yoksa, iyileşene kadar, tedavisi için tecrit (izole) edilmiş bir oda hazırlanması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Bilgi Girdileriniz Bizim için Önemlidir!